

УДК 343.98

Євгенія Сергіївна ПОЧТОВА,

ад'юнкт кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РИЗИКИ ІНФІКУВАННЯ СЛІДЧОГО ВІЛ/СНІДОМ АБО ТУБЕРКУЛЬОЗОМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ У СПРАВАХ ПРО ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Обшук має важливе значення для ефективного розслідування злочинів у сфері громадської безпеки. Саме ця слідча (розшукова) дія дозволяє виявити матеріальні сліди кримінального правопорушення.

Відповідно до ст. 234 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [1].

Крім того, можна сміливо віднести до слідчих (розшукових) дій, з підвищеним ризиком інфікування соціально небезпечними хворобами, що зумовлено особливостями вказаної слідчої (розшукової) дії, зокрема, значним потенціалом конфліктності [2, с. 289], примусовим характером [3, с. 227], необхідністю здійснювати комунікацію з людьми, досліджувати та оглядати різноманітні предмети побуту, одягу тощо; фіксувати, упаковувати та вилучати різноманітні знаряддя кримінального правопорушення, стосовно яких у слідчого може не бути достатньої інформації.

Значення обшуків у розслідуванні злочинів проти громадської безпеки зумовлене тим, що нерідко їх результати містять відомості, які підтверджують причетність особи до злочинних дій у вказаній сфері. Крім того, відшукані об'єкти часто виступають основою для висунення слідчих версій та впливають на подальше планування розслідування злочинів.

Ризики інфікування слідчого на ВІЛ/СНІД або туберкульоз помітні при розгляді завдань обшуку, зокрема:

– виявлення та вилучення: знарядь злочину (наприклад, зброї, знарядь зламу та інших об'єктів); предметів зі слідами злочину або тих, що є результатом злочинної діяльності (наприклад, підроблені документи, фальшиві гроші тощо); предметів та цінностей, здобутих (нажитих) злочинним шляхом; документів, що характеризують особу злочинця (наприклад, фотознімки, аудіо- та відеозаписи, листи, щоденники, записні блокноти та ін.); об'єктів, що використовувалися для реалізації злочинного задуму; об'єктів, вилучених з цивільного обороту, заборонених для використання або потребуючих спеціального дозволу, незалежно від того, відносяться вони до справи чи ні (наприклад, вогнепальна та холодна зброя, наркотичні засоби, радіоактивні, психотропні, вибухові або отруйні речовини, таємні документи тощо); майна для забезпечення відшкодування заподіяних збитків (з метою забезпечення цивільного позову) або з метою можливої конфіскації; інших об'єктів, що мають значення для кримінальної справи і виступають засобом встановлення об'єктивної істини; [4, с. 149]. Вказані об'єкти матеріального світу можуть містити на собі збудники туберкульозу або ВІЛ-інфекції. Особливо це стосується біологічних слідів: крові, слини, сперми тощо, які можуть залишитись на знаряддях злочину, предметах та цінностях, здобутих злочинним, предметах побуту. Крім того, враховуючи повітряно-пиловий шлях передачі туберкульозу, слід зауважити, що інфікованими можуть бути речі, яким користувався хворий, книжки, посуд, поверхні у приміщенні, одяг, білизна тощо. Аналіз анкетування і опитування слідчих прокуратури і органів внутрішніх справ, проведений С. Ф. Денисюком і В. Ю. Шепітько, свідчить, що до найбільш розповсюджених об'єктів пошуку можна віднести: знаряддя і засоби злочину (вказали 86 % опитаних); предмети зі слідами злочину (62 %); викрадені об'єкти (56 %); інші предмети (22 %); документи (44 %); сліди (32 %); трупи та їх частини (8 %); живі особи (2 %) [5, с. 21].

– виявлення: осіб, які переховуються від слідства та суду або втекли з під варти чи місць позбавлення волі та знаходяться у розшуку; трупів та їх частин; тварин (зокрема, що використовувалися як засоби або знаряддя учинення злочину) [4, с. 149]. Слід зауважити, що особливо небезпечним в аспекті інфікування слідчого на туберкульоз та ВІЛ може бути

здійснення обшуку з метою встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. У цьому випадку ризик виникнення конфлікту між злочинцем та працівниками поліції значно збільшується. Як зазначають О. О. Вакулик та Д. Т. Несевра, обшуку притаманна протилежність цілей особи, яка проводить обшук, з одного боку, та обшукуваного – з іншого. З огляду на це, виникає напруженість, складна психологічна атмосфера, неприязнь, гнів, роздратування та протидія з боку особи, щодо якої проводять обшук. [6]. Вказана агресія та протидія може проявлятися у нападі на працівників поліції із заподіянням поранень, нанесенням ударів, уколів, порізів гострими предметами (ножами, заточками, голками, лезами тощо), глибокими укусами, що може призвести до потрапляння у рани чужої крові та слини. Можливі також спроби плювання у працівників поліції, як прояв зневаги, так і з метою зараження, про що згадують В. Г. Грибан та В. А. Глуховець на прикладі поліцейських у Німеччині, коли затримані наркозалежні особи часто плюють у поліцейських. [7, с. 175]. Крім того, вказана особа може здійснити спроби самотравмування або суїциду, шляхом завдання травм, порізів собі, що також може призвести до потрапляння крові на відкриті ділянки тіла, одягу та слизові оболонки правоохоронців.

– перевірка зібраних за кримінальним провадженням доказів та одержання нових доказів й перевірка слідчих версій, що висунуті слідчим на початковому етапі досудового розслідування; встановлення обставин, що сприяли або перешкоджали учиненню злочину; застосування заходів профілактичного характеру та ін. [4, с. 149–150]. Перелічені завдання обшуку загрожують інфікуванню слідчого на туберкульоз здебільшого через здійснення комунікації з людьми. Відомо, що прояви заразного туберкульозу у особи можуть бути непомітні для слідчого, особливо на початкових стадіях захворювання, а тому, він не завжди вживає засобів особистого інфекційного захисту при розмові з такими людьми. Вченими каліфорнійського університету Марком Нікасом, Вільямом У. Назаровим та Аленом Хаббардом було встановлено, що кашель і чхання інфікованою людиною можуть виділяти патогенні частинки діаметром менше 10 мкм, які можуть досягати альвеолярної області. Потрапивши у повітря, частки швидко зменшуються в діаметрі через втрату води до половини вихідних значень і при одному кашлі обсяг частинок з початковими діаметрами менше 20 мкм становить $6 \times 10 - 8$ мл. [8]. Унаслідок одного чихання у повітрі може опинитися до 40 000 таких крапель і кожна може переносити захворювання, адже необхідна кількість для інфікування туберкульозом дуже мала.

Таким чином, виконуючи свої повсякденні обов'язки, зокрема, здійснюючи обшуки у справах про злочини проти громадської безпеки, працівники поліції наражаються не тільки на кулі, а й на небезпеку інфікуватися туберкульозом, ВІЛ-інфекцією тощо. Здебільшого, вказані хвороби не мають жодних клінічних проявів на початковій стадії, а тому працівники поліції повинні жорстко дотримуватись універсального принципу перестороги.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 13.03.2019).
2. Ващук О. П. Антроподжерельна невербальна інформація в кримінальному провадженні: криміналістичні засади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2018. 510 с.
3. Гурев М. С. Убийства на «разборках» : методика расследования. СПб. : Питер, 2001. 288 с.
4. Чаплинский К. О. Тактика проведения окремих слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 308 с.
5. Денисюк С. Ф., Шепитько В. Ю. Обыск в системе следственных действий (тактико-криминалистический анализ) : науч.-практ. пособие. Харьков : Консум, 1999. 160 с.
6. Вакулик О. О., Несевра Д. Т. Тактико-психологічні основи проведення обшуку в приміщенні // Електронний репозитарій Національної академії внутрішніх справ : сайт. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/3576/1/Вакулик%20Ольга%20Лексївна%20%2B1.pdf> (дата звернення: 13.03.2019).
7. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. В. Г. Грибана, В. А. Глуховець. Дніпро : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 212 с.
8. Nicas M., Nazaroff W. W., Hubbard A. Toward Understanding the Risk of Secondary Airborne Infection: Emission of Respirable Pathogens. *Journal of Occupational and Environmental Hygiene*. 2005. Vol. 2. Iss. 3. P. 143–154. DOI: <https://doi.org/10.1080/15459620590918466>.

Одержано 15.03.2019